

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

ערש"ק פרשת שמיני שנה ב' גליון 87

לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,

ניתן לקבל את העלון במייל chagitben@neto.net.il

הנושא: הדמיון בין בן עזאי לנרב ואביהוא

אומר: כאילו שופך דמים וממעט הדמות, שנאמר "ואתם פרו ורבו". אמרו לו לבן עזאי: יש נאה דורש ונאה מקיים, נאה מקיים ואין נאה דורש, ואתה נאה דורש ואין נאה מקיים! אמר להן בן עזאי: ומה אעשה, שנפשי חשקה בתורה, אפשר לעולם שיתקיים על ידי אחרים.

כלומר בן עזאי היה דומה במעשיו לשני בני אהרן בכך שלא נשא אשה, כמו כן פטירתו היתה דומה מאוד למיתת בני אהרן, הגמרא במסכת חגיגה (יד:) מביאה שכן עזאי היה מארבעת גדולי החכמים ש"נכנסו לפרדס": בן עזאי, בן זומא, אחר – הוא אלישע בן אבויה, והגדול שבדור – רבי עקיבא. ואומרת הגמרא מה היתה התוצאה: "בן עזאי הציץ ומת... בן זומא הציץ ונפגע (כלומר יצא מדעתו) אחר קיצץ בנטיעות (כלומר יצא לתרבות רעה – כפר בעיקר) רק רבי עקיבא יצא בשלום". בהמשך מתואר שרבי עקיבא ניצל הודות לגבולות שהציב לעצמו במידת ההתקרבות, אף שהיא לא נמנעה ממנו. ואילו בן עזאי הגיע להתקרבות יתירה עד שפרחה נשמתו מרוב הדביקות בה' יתברך.

ויש לפרש, שכן מצינו בסוטה (יז.) שרבי עקיבא מלמדנו, איש ואשה זכו שכינה ביניהם, כמו כן מובא בזוה"ק פרשת חיי שרה (דף קכב:). שכינתא לא שריא בביתא לאתתקנא בה, אלא בזמנא דנסיב בר נש. ובפרשת נשא (דף קמה:). דלית שכינתא שריא במאן דלא אנסיב. ע"כ

לפי זה יש לומר, כי רבי עקיבא אשר זכה כי בביתו תשרה השכינה, הרי על אף שעלה אל הפרדס והרגיש "נעימות

בפרשת השבוע מובא ענין מיתתם של שני בני אהרן, נדב ואביהוא. ועל אף שהתורה מגלה לנו את סיבת מיתתם: "ויקריבו לפני ה' אש זרה אשר לא ציוה אותם". אולם חז"ל מביאים שבעה טעמים שונים. על חמישה מהטעמים מביא החיד"א רמז בספרו פתח עיניים (עמ"ס עירובין סג.) מראשי התיבות של המילים "אש זרה": אש זרה הקריבו, שתויי יין נכנסו לעזרה, זרע לא היה להם, רחיצה לא רחצו ידיהם ורגליהם, הוראה הורו בפני משה. אמנם בספר שתי ידות (פרשת שמות) מביא רמז אחר בתיבות הנ"ל: אש מן ההדיוט, שתויי יין, זנו מזיו השכינה, רווקים היו ולא נשאו נשים, הורו הלכה. ע"כ.

נתמקד אנו בטעם על שלא נשאו נשים. וכפי שמובא במדרש (ויק"ר כ, ב:). מפני מה מתו נדב ואביהוא? מפני שלא נשאו נשים, שנאמר: "בחוריו אכלה אש ובתולותיו לא הוללו".

והנה, כתב האור החיים הקדוש (פרשת אחרי מות) שנדב ואביהוא מתו מפני גודל תשוקתם להתקרב לה'. ובלשונו המיוחדת: "לא נמנעו מקירוב לדביקות, נעימות, עריבות, ידידות, חביבות, נשיקות, מתיקות – עד כלות נפשותם מהם". והלא כך אומר הפסוק: "בקרבתם לפני ה' – וימותו", כלומר, שסיבת מותם הייתה אותה קירבה יתירה "לפני ה'", עד שלא יכלו להיפרד ומחמת כן פרחה נשמתם מגופם.

בדומה לזה מצינו גם אצל התנא בן עזאי, וכדברי הגמרא ביבמות (סג:). "כל מי שאין עוסק בפריה ורביה... בן עזאי

עריבות, ידידות, חביבות, נשיקות, מתיקות" השכינה הקדושה, אולם עדיין אותה מתיקות ועריבות קיימת בביתו אשר שורה שם השכינה הקדושה, ולכן הסכים לעזוב מקום תענוג זה. לעומת זאת נדב ואביהוא וכן בן עזאי, אשר לא נשאו נשים, ממילא לא זכו שתשרה השכינה עליהם כאן למטה, כאשר עלו ונפגשו עם מתיקות השכינה הקדושה, התקשו לעזובה ולהיפרד ממנה, לכן פרחו נשמתם ומתו.

ויש לומר טעם, מדוע רק הנשוי זוכה להשראת השכינה, כי חיי הנישואין מצריכים מידות טובות, לוותר ולהבליג, ומידות טובות מביאות להשראת השכינה על האדם. כמו שכתב המהר"ח בספרו שערי קדושה (חלק א' סוף שער ב') וז"ל: וכאשר יתנהג ויורגל יותר בזה עד אשר יוסרו מעליו כל מדות הרעות לגמרי ולא תתאוו להם נפשו כלל ויקנה המדות הטובות בקנין בטבע ולא יצטרך ללחום עם היצר הרע כי גופו ונפשו היסודית מנוקים מכל סיג החומר כמו שנאמר במשה (שמות ג' ה') של נעליך מעל רגליך כנזכר בספר התקונים (תיקון ל"א ותיקון מ"ח), אז יתלבשו בו ארבע אותיות ההוי"ה ויהיה כסא קדוש למרכבתו יתברך וזה האיש נקרא אוהב את המקום מאהבה ונקרא חסיד גמור השלם בכל מיני השלימות. ע"כ.

כמו כן כתב הרה"ק רבי יצחק אייזיק יהודה יחיאל ספרין מקאמרנא זי"ע בספרו נתיב מצוותיך על רבינו דובער מראוונע (המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע) "שעסק כמה שנים עד שטיהר לגמרי מידה אחת, ואחר כך ישב ועסק עד שהעביר חושך ורע ודין של מידה אחרת, עד שזכה ונעשה כסא השכינה ממש. ע"כ.

הסבר נוסף למעשיו של בן עזאי שנמנע מלשאת אישה, מובא בספר אהבת ציון לנודע ביהודה (דרוש ט', ד"ה מה יקר) שביאר, על פי הגמרא בסנהדרין (יט:): שאומרת, כל המלמד את בן חבירו תורה, מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו. ועי' בחכמת שלמה (ריש אבהע"ז) שכתב, שלשיטת הט"ז הגדר של כאילו ילדו בכל הש"ס, דחשיב שקיים בזה המצות עשה דפריה ורביה ממש. וזה היה ההיתר של בן עזאי ביבמות (סג:): שלא נשא אישה, אלא שקיים מצות פריה ורביה ע"י שלימד תורה לאחריני. עיי"ש.

לפי זה יש לתת ביאור חדש למאמרם של נדב ואביהוא כפי שמובא בסנהדרין (נב:): וכבר היה משה ואהרן מהלכין בדרך ונדב ואביהוא מהלכין אחריהן וכל ישראל אחריהן. אמר לו נדב לאביהוא: אימתי ימותו שני זקנים הללו ואני ואתה ננהיג את הדור. אמר להן הקב"ה: נראה מי קובר את מי.

ויש לפרש, שנדב ואביהוא אשר לא נשאו נשים, רצו לקיים מצות פריה ורביה על ידי שילמדו תורה את האחרים, ולכך ביקשו שימותו משה ואהרן ויקבלו הם את הנהגת הדור ולימודו.

יש לומר טעם נוסף למעשיו של בן עזאי שלא נשא אישה, על פי המדרש (בר"ר כד, ז:): בן עזאי אומר: זה ספר תולדות אדם זה כלל גדול בתורה. ר"ע אומר "ואהבת לרעך כמוך", זה כלל גדול בתורה שלא תאמר הואיל ונתבזיתי יתבזה חבירי עמי הואיל ונתקללתי יתקלל חבירי עמי.

והיינו שנחלקו רבי עקיבא ובן עזאי כיצד מגיע האדם לשלימות, האם על ידי מצוות של בין אדם למקום או מצוות של בין אדם לחבירו, במצוות ואהבת לרעך כמוך.

במקום נוסף אנו רואים שרבי עקיבא מחשיב יותר את מצוות בין אדם לחבירו שעליהם אין סליחה מאת ה', במדרש (במדב"ר יא, ז:): רבי עקיבא אומר כתוב אחד אומר "ונקה" וכתוב אחד אומר "לא ינקה", היאך אפשר לקיים שני פסוקים הללו? אלא בדבר שבינך לבינו ונקה, בדבר שבינך לבין חבירך לא ינקה. בן עזאי אומר: מנקה הוא לשבים ואינו מנקה לשאינן שבים.

מחלוקת זו השפיעה על יחסם ללקיחת אישה. לפי רבי עקיבא ששלימות האדם באה על ידי מצוות של בין אדם לחבירו, הוא אינו יכול למלא את שליחותו הבסיסית בעולם ללא אישה, כאשר מקיים על ידה מצוות ואהבת לרעך כמוך במשך עשרים וארבע שעות ביממה שבעה ימים בשבוע. ואילו בן עזאי רואה בכך מצווה חשובה, אולם אין מצווה זו קשורה ליכולת האדם לממש את מדרגתו הרוחנית האישית, התלויה במצוות של בין אדם למקום.